

Tuomitut

Ooppera kahdessa näytöksessä,
teksti lyhennetty Heikki Turusen v. 1963
kirjoittamasta samannimisestä
kolminäytöksisestä tragediasta

Henkilöt:

YRJÖ	Kartanoherra, basso-baritoni
AINIKKI	Hänen vaimonsa, mezzosopraano
MARJAANA	Heidän tyttärensä, sopraano
KALEVA	Orja, baritoni
KEIMO	Seppä, basso
KERTTULI	Orjanainen, altto
PIRKKA	Kauppias, tenori
SÄMPSI	Tietäjä, ennustaja, baritoni
KÖPSÄ	Orja, baritoni
NUORI AINIKKI	sopraano tai mezzo
NUORI KERTTULI	sopraano tai mezzo
URMAS	orja, baritoni tai basso

Orja

Henkiolentoja:

Ilmarin haamu

3 Valotarta

3 Kostotarta

TAPAHTUU MUINAISESSA SUOMESSA

ENSIMMÄINEN NÄYTÖS

1. kohta

Kaleva, Keimo.

Kaleva ensin yksin pajassa moukari kädessään. Voimakas jäntevä nuorukainen, avojaloin, yllään vain noen ja pajapölyn likaamat repaleet housut. Ei huomaa kun Keimo tulee hiljaa ja ovisuulle seuraamaan Kalevan toimia.

KALEVA. On aamu taas ja paja savuinen
mun kohtaloin, palkeet toivoni
ja moukari mun ilo, virkistyksein.
Mi katkeruus, kun yksi yö on vasta
siit sulohetkestä vain kulunut,
kun sylissäni kannoin ihaninta,
ja kaunottaren sulokutrosista
loi tuuli viuhkan, joka poskeani
niin tuoksuvainen huuhtoi hyväellen.

(Keimo taustalla hymyilee pilkallisesti).

**Oi hetki autuas, kun karjaa eilen
olin noutamassa kaukaa takamaalta,
niin ihme kumma kuusen erään juurel
siinä sinikelloin kukkapieluksilla
niin uinui kaunis kaino impye
kuin kilpasisko sinitähtein, marjain.
Ma puhuin hälle, yritti hän nousta,
mut maahan vaipui hiljaa huoaten,
ja nähden nilkan siron turvonneeksi
mä hänet sylihini otin, vaiti kannoin
kuin lapsen aran majaan lähimpään.
Hän oli kaunis, hento kuni kukka,
niin iho valkea ja lumenpuhdas,
ja alas otsan hienon marmorilta
kuin purot raisut kutrit kaarteleiksen,
kuin yö, niin mustat, silosilkkisimmät.
Ah hetki suuri...**

(Keimo nauraa ääneen)

KEIMO. Mitä kuulen!
 vielä vanhoil päivilläni...
 Mikä pila, voi, se paras vuosiin.
 Hoi houkka siinä, toimi, nauruun tässä
 muuten kuolen, seppä. Rakastunut
 mun orjapoikain, tuost ota moukarisi
 ja ryhtykäämme rautaa takomahan
 vaikk lempes voimalla, hei kuulitko sä!

KALEVA. *(itseksseen, tarttuen vastahakoisesti moukariin).*

Tään vielä nielenkö vai toden näytän?

(Alkaa takoa kuin vihan vimmassa taosrautaa, jota Keimo pitelee pihdeillä alasimella)

KEIMO. Ei noin kovaa! Kuulitko sinä. Tuohon isku vielä ja tuohon.
 Silleen hiljaa naputellen, eikä...

(Kaleva lyö tahallaan vielä kovempaa)

Herrajessus, mikä iskun voima! Vaikka käskin lyödä varovasti.
 Etkö osaa vai niskuroitko sinä, kurja orjaraukka.

KALEVA. *(heittää moukarin)*

Lyö itse, mestari näyttää mallia.

KEIMO. Mitä! Otatkos moukarin vai... Voi tuli ja tappurat.

(sieppaa seinältä ruoskan ja lyö sillä Kalevaa)

Tämä on tepsinyt ennenkin. Otatko moukarin vai et, sinä riivattu.

KALEVA. Löit minua ties monennenko kerran. Vaan nyt se on loppu.

(riistää Keimolta ruoskan, rutistelee sen kappaleiksi ja heittää ahjoon)

Tuo lyönti jäi viimeiseksesi.

KEIMO. Miten niin viimeiseksi.

(ottaa moukarin, lyö Kalevaa, joka väistää, isku murskaa pajan seinää. Tappelevat moukarista).

KALEVA. Hellitätkös moukarin, vai...?

KEIMO. Näpit irti kurkustani, ryökäle.

KALEVA. Irti siitä vasarasta, tahi minä...!

KEIMO. Uhkailletko sinä isääsi, raukka.

KALEVA. Et ole minun isäni

KEIMO. *(luopuu moukarista Kalevan puristaessa kurkusta)*

Tuossa moukarisi. Mene hiiteen täältä, kuulitko sinä!

KALEVA. Sanoit minua raukaksi. Olet solvannut ja lyönyt minua tuhannen kertaa, mutta nyt riitti. Voisin kiskoa kielen suustasi ja syöttää sinulle kaikki solvauksesi. Voisin tappaa sinut.

KEIMO. Mikä sinulla on? Silmäsi palavat kuin mielettömällä. Päästä irti, etkö näe, henkeäni salpaa.

KALEVA. *(hellittää otteensa, nousee)*

Olet pelastanut henkeni. En voi vahingoittaa sinua.

Mutta voin lakata olemasta sepän orja ja lähteä omille teilleni.

KEIMO. Ero tulkoon. Mene matkoihisi, sinä raivopää.

KALEVA. Mistä tuo viha? Mitä minä olen sinulle tehnyt? On totta että poimit minut pikkuvauvana virrasta kaislaveneestä, johon joku syntinen synnyttäjäni oli minut pannut häpeältä vältyäkseen, kun ei ollut hennonut surmata äpäräänsä. Mutta oletpa totisesti saanut palkkasi. Ilmaisen nöyrän orjan. Ikäni olen sinua palvellut kuin juhta kesin talvin aamusta iltaan. Mitä olen saanut palkaksi?

KEIMO. Olet itse palkkasi tuhonnut. Se on nyt tuolla tiellä. Sanoithan sen itsekin.

KALEVA. Kysyn toisen kerran: missä on työni palkka. Laske, mitä olen tehnyt hyväksesi ja millä palkalla.

Haukkumista olen saanut, koiran kohtelun ja ruoskaa.

KEIMO. Ainakin olet elänyt tänne asti, aina ollut katto pään päällä.

(Yrjö tulee, Kaleva siirtyy syrjemmälle.)

YRJÖ. Terve, seppäsein.

KEIMO. No mitä Yrjö? Ja kuta kuuluu?

YRJÖ. Ei vallan pahaa, jos ei hyvääkään.

KEIMO. Siit väliltä?

YRJÖ. *(katsoen Kalevaa ihailevasti)*

Siit väliltä, mut kuules!?

KEIMO. Mitä nyt?

YRJÖ. Tuo mieskö mittava se kuulu orja,

mies voimiltansa vailla vertaistaan?

KEIMO. Sama mies, sä mitä hänestä?

YRJÖ. Sä hänet myytkö?

KEIMO. Enpä oikein tiedä...

YRJÖ. Saat oivan hinnan.

KEIMO. Mitä tarjoat?

YRJÖ. Satuloineen ratsus parhaimman.

KEIMO. Ei riitä se, vertaistaan ei orjaa
kasva joka oksan alla.

YRJÖ. Ruista saat suuren tynnyrin. Jo suostu nytten.

KEIMO (*empii*)
Kas mistä otat miehen joka kaataa

kuin miestä kolme yksin kaskea
ja alasinta tuota kantelee
seljässään kuin eväskonttia.

YRJÖ No vielä toisen säkin
mä ruista lupaan.

KEIMO (*suostuu nauraen*)

Tästä pirttiin tuonne
lähtekäämme kauppaa hieromahan
ja juomaan tuopin linnanrouvan oltta.

(*Keimo lähtee, Yrjö jää yksin*)

YRJÖ **Mun myöntää täytyy ihme kummallinen:
On kasvojensa muoto Marjaanan
ja Ainikilta silmiensä säihke.
Se oisko mahdollista, synnin heelmä
ett ois hän Ainikin? Epäluulot.
joille nauroin, alkaa pelottaa.
On jotain tehtävä, siks hänet ostin,
hinnan maksain siitä huikean.
Parempi epäiltyä aina nähdä
kuin näkemättä paha aavistella.**

2. kohtaus

*Yrjölän aateliskarkartanoin pihamaa. Yrjö. Urmas. Marjaana.
Raivoavaa Kalevaa pitelevä orjajoukko.*

YRJÖ. En tuollaiseksi häntä uskonut.
Se maahan lyökää, otsaan orjan leima
sä Urmas paina.

URMAS. (*kuuma leimarauta kädessä*)

Tilaisuutt ei vielä

ole ollut, niin raivopäisnä riehuu.

YRJÖ. Nahjukset, miss on teidän voimat,
kun yksi mies noin hankaluutta tuottaa.
Maahan lyökää, ja otsaan orjan leima,
jos vastustelee, iskekäätte suulle.

KALEVA. Te kirotut!

YRJÖ *(yhtyen tappeluun)*

Tässä totta tehdään.

KALEVA. Jos leiman lyötte, syömmeen asti lyökää,
lyömästä että lakkaa, onneton.
Pois rauta, pois!

YRJÖ. Paina päätä maahan,
Urmas kuule, noin juuri, leima nytten
syvään paina sille otsaan merkki.

(Urmas painaa leiman Kalevan otsaan. Kaleva huutaa tuskaansa ja raivoaan.)

KALEVA mä vannon että kerran musta hurme
viel viljan virtaa, suihkulla sydänverten
käteni pesen, kyynelillä huuhton.

(Marjaana tulee)

MARJAANA Ken raivoo noin?

YRJÖ Meidän uusi orja.
Suur ääni hällä, suurempi itsetunto.
Unohda hänet, epatto mielipuoli.

KALEVA *(tyyntyen, katsoen Marjaanaa silmät loistaen)*

Kuin aamu, muoto kirkas
 on neito sulla, mikä nimesi lienee?
 Oletko tyttö jonka eilen näin
 ja kotiin autoin, armaaksi uneksi luullen?

YRJÖ   Nyt kuulkaa kuinka tytärtäni orja
 tuo halpa hakkailee kuin vapaa miesi,
 kuin aatellinen ois ja siniveri.

(Naurua orjien joukossa)

MARJAANA *(orjille)*

Te hävetkää! *(Kalevalle)* Ken olet, nuorukainen,
 ja mistä tullut?

YRJÖ *(orjille, nauraen)*

Kuulkaa mit hän vastaa.

KALEVA   En tiedä kuka olen, koti mulla
 lie tuulentupa, ja yöhyt isäni,
 minut siittänyt lie emo Hämärälle.

YRJÖ *(orjille)*   Kuulkaa houreita tuon typeryksen,
 hys työhön siitä, orjat, muuten nauruun
 minut houkka tuo kohtsillään lopettaa.

(Menevät)

3. kohtaus

Linnan alue. Pirkka. Marjaana.

Pirkka ja Marjaana tulevat. Pirkka palvovana, Marjaana poissaoleva.

PIRKKA   Mi soma ilma... Niin, yhtä asiaahan
 mun neitoin, sulta piti kysymäni:

sä miksi tänään oot niin hiljainen?
 Pois hymy suulta, katse miettiväisnä
 kerta kerran jälkeen maahan painuu.
 Sä ootko terve?

MARJAANA. Ei mua mikään vaivaa.

PIRKKA (*tarttuen M. kädestä*)

Nään katseesta, neito et oo sama
 aina hymysuu. Ma tuskin uskallan
 sit julkilausua, mik sydäntäni
 kuin tulenliekki polttaa, raastaa mieltä.

MARJAANA Mä aavistan, mut sano kuitenkin
 tuo asiasi.

PIRKKA **Mä sua rakastan,
 Sen tiennet, sua vaimokseni nytpä
 mä pyydän, armain. Isälles jo puhuin.
 Hän suostui siihen, sanoi: kauppiaille
 ken tytärtään ei anna, typerys lienee.
 Niin, neitoin, vastaa jo, oon rikas mies.
 Maata kierrän, kauppaan tavaroita,
 turkikset, silkin, korut vaatteet myyn,
 rihkaman, napit, neulat hopeeksi taion.**

(*polvistuen*) Mulle tuletko, rakkain?

MARJAANA. Näin äkkiä
 ei tämmöistä asiaa voi kukaan päättää.

PIRKKA Voi tiedäthän sen, lempi tarvitseeko,
 jos totista on, aikaa miettimiseen.
 Se valmis on vaikk kuoloon kantajansa
 suoraan viemään.

MARJAANA (*närkästyneenä*)

Miksi puhut noin?

Minä kyllä itse itsestäni vastaan.

Mikä sulla kiire, miks mieltä en saisi
koko elämän ratkaisevaa kysymystä?

PIRKKA

No vastaa nyt, on minun käskyni!

Tai miks kysyn sitä sulta oikeastaan,
kuuluthan mulle, myönny taikka älä,
tiedä se.

MARJAANA.

Noinko komentelet.

Tarkemmin nyt kun asiaa tuota mietin,
sua rakasta en juuri laisinkaan.

PIRKKA. (*tarttuen rajusti Marjaanaan yrittää suudella, saa korvillensa*)

Rakasta tai älä.

Kuten sanoin, sinut vielä otan.

Sinut kohta haen, jää hyvin, morsioni

(*Lähtee menemään iloisesti nauraen*)

MARJAANA

Mies inhottava, sun nielkään Manala!

(*istuu seiniviereen*)

**Mikä minun on, kuin työtä raskasta
olisin monta päivää raatanunna,
ja aatokseni, rauhaisa niin ennen
kuin lintu, levoton muualla lentää
Päätä särkee, on kuin ajatukset
hakkaisivat aivoin seinämiä
nyrkein nuijin. Siitä asti kun mä
katseen kohtasin sen valkotukan
oon ollut niinkuin muissa maailmoissa.
Korvissain kuin kosken jylinä**

**äänensä soi, ja sanat ylväät vierii
mun sydämeeni yhä uudelleen.
Mä jotain pelkään, on kuin sisimmässäin
kuiske kuni aavistuksen häive
kävisi outo — pelkään sitä miestä,
ja silti hänen katsantonsa sineen
sukeltaa nyt jälleen tahtoisin.**

(Kerttuli ja Ainikki tulevat taaemma kiivaasti keskustellen, huomaamatta Marjaanaa)

KERTTULI   Mua usko, epäile sä älä suotta,
ei kukaan kosken kuohuista voi nousta,
kun virran pyörre ylivoiman saapi.

AINIKKI   Sen uskon kyllä.

KERTTULI   Viimeksi vielä vauva
elossa selvitä voi sellaisesta.

AINIKKI   Siis sen oot tehnyt, ja varma olet siitä
ett poika hukkuu kosken hornankitaan?
Voi jos mun petit...

KERTTULI   Muistan vielä kuinka
mä silmät kätkien pois pakenin,
kun lapsen itku kosken pauhinaan
kuin ukkosilmaan peittyi särkynyt.
Mutta miksi kysyit?

(Ainikki poistuu, Marjaana tulee lähemmäksi)

KERTTULI *(lähestyen tyttöä)*
Voi Marjaana...!

MARJAANA   Niin, rakas Kerttuli
Muuten mitäpä täällä äsken haastelitte,

en oikein ymmärtänyt puheitanne?

KERTTULI Älä sitä muista, pieni salaisuus on meillä äitis, linnanrouvan kanssa. Mut tyttö kulta, miks noin suruisa on katseesi kaunis? Mielen murhetta se kuvastaa?

MARJAANA Älä minusta piittaa. Sen sijaan kerro mikä salaisuus on teillä kanssa äitiseni rakkaan? Kuulitko Kerttu, puheista sain kuvan kuin pikkuvauva hukunut ois jossain.

KERTTULI Niin onkin, mutta vuotten takainen asia sinulta, tyttö, unhoon jääköön.

MARJAANA Niin ehkä paras.

KERTTULI Muuten pidätkö, orjasta uudesta, Marja neitokaisein? Kaleva taitaa olla nimeltänsä. Mies uljas, eikö totta?

MARJAANA Peljättävä hän on. Mä kuulin, raivokkaasti hän huus ja riehui konsa orjanleimaa poltettiin otsaan kauniin nuorukaisen.

KERTTULI Siis ihaillet häntä syömässäsi salaa. Ottaisit omaksi...

MARJAANA Älä naljaile

KERTTULI Laps kulta, hän on orja, eikä orjaa jalosukuisen neidon sovi ihaillla.

MARJAANA Entä sitten, vaikka ihailisinkin.
 Hän on, sen tunnen, hengen ylimys.
 Orjana pidetään, mutta voiko orja
 näin vastata, kun kysyin, kuka olet:
 ”En tiedä kuka olen, koti mulla
 lie tuulentupa, ja yöhyt isäni,
 minut siittänyt lie emo Hämärälle.”

(menevät)

4. kohtaus

Linnan savupirtti. Ainikki. Kerttuli. Sämpsä.

Kerttuli istuu edessä kehräten värttinällä. Teempana salaperäisessä hämärässä sinistä verhoa kuin toinen esirippu. Näyttämö järjestetty siten, että se vaikuttaa sadunomaiselta tai ai-neettomalta. Todelliselta näyttää vain ajatuksiinsa vaipunut Kerttuli ja pirtin nurkkaus.

KERTTULI *(hiljaa, mietteissään)*

**Niin hämärtyy taas ilta, jälleen kerran
 mielein tunnen oudon murheiseksi.
 Kuin hämyn siivil muistot menneisyyteen
 valoon päivän ehtoon hämärästä
 nuoruusaikaan kirkkaaseen käy varkain.**

(nostaa katseen taustan siniverhoiluun)

**Sattuu joskus, mielen maailmoista
 ett muisto kalvas uuteen eloon syttyy
 ja muodon saa. Se mik on unohtunut
 kuvain outoin lailla sielun täyttää,
 ja kuin eilispäivän, illan muistan
 takaa vuoden kahdenkymmenen:
 On ehtoo syksyn tumma, hiljainen,
 synkkä taivas vettä kylmää vihmoo
 ja kammoin katsoo korven ikikuuset
 harmahitten pilvein riekaleita.**

(Vaikenee. Hiljaisen musiikin soidessa avautuu taustalla siniset verhot. Sinertävässä valossa näkyy pirtti, jossa nuori Ainikki heijaa kätkyttä. Kerttuli askaroi lieden luona)

AINIKKI *(kärsimättömästi, kumartuen kehdon yli, josta kuuluu pikkulapsen ääntelyä)*

Miksi itket, sulla masu täynnä onhan,
mä tässä joutais en sua vahtimaan.
Kun tuosta halon otan, otsaluitas
sillä taputtelen, etköhän jo uuvu.

(Mustiin pukeutunut Sämpsi tulee)

SÄMPSI   **Terve taloon, paikkaan tuomittuhun.**
Ma Sämpsi, asioilla jumalien,
sun, vaimo, luokse saavun.

(kumartuu kehdon yli nostaen kätensä ja sauvansa korkealle)

Kirottu on tämä lapsi, surma emonsa
ja tyttärenne tuho tulevan.
Sen nään ja tiedän, tulella, jyrinällä
siit jumalat tietäjälleen viestin laittoi.
Lapsi valkea tää kirotusta
on miehestä ja kerran kirouksen
hän huutaa päälles. Isä kirottu
näin kironnut on pojan, poika äidin.
Tuhon verenkärvas rajumyrsky
tään linnan asujat poispyyhkäisee
maan pinnalta kuin tuhkan tuuli tuima
Näin laulan ja tää laulu kätkekäätte
syvimpiin sydäntenne syövereihin.

(poistuu)

AINIKKI *(kuunneltuaan ääneti, kauhuissaan)*

Se kuka, mistä oli, puheet oudot?

KERTTULI *(lähestyen A:ia)*

Mut kuulitko mitä mies tuo kauhistava
sinulle kertoi?

AINIKKI (*itseksseen*)

Mä varmaan nukun, mies se painajainen.

(*hiljentäen ääntä*)

Sä orjani, tuo lapsi, yö kun ehtii
vie koskelle ja kuohuun rajuimpaan
hänet suista, miehestäin mä itse
huolen pidän. Ensi yönä sattuu
Pohjolassa jotain kummallista.

KERTTULI   Selvä, selvä on!

(*esirippu sulkeutuu taustalla, musiikki haipuu*)

KERTTULI   Noin kävi siis. Minulle surmatyö
kuin viaton toimi kuunaan uskottiin.
No, tuli yö, mut orja vaikka olen
niin silti rinnassani sydän sykkää;
Sen sijaan, että lapsen viattoman
ma koskeen syöksin, Keimon opottaa
pahnain alle hänet piilotin.
Ja valehdellen Ainikille kerroin
kosken kuohuun hänet syökseneeni.
Niin tuntoni säästin teolta hirveältä.
Syömmein rauhan sai, nytkin vielä
kiitän luojaa, että lapsenmurhaan
en syyllistynyt tähden ennustuksen.

(*alakuloisesti*)

Vaan mies Ainikin ja isä lapsen,
Ilmari parka, joka vaimoansa
lempi, palvoi kunnan miehen tavoin,
saaden myrkkymaljan palkaksensa.

Sen illalla joi, ja aamun säde armas
löys murhemiellä ruumiin kylmeneen.
Viekkaasti katala leski, Ainikki,
muka uhriehtoon pakeni suremaan.
tavatakseen sodasta palanneen
nuoruudenrakkautensa Yrjänän
ritarin, jonka linnan emäntänä
vieläkin kulmakuntaa hallitsee.

(siirtyen hiljaa kulkien toiseen paikkaan)

5. kohta

Laakea aho. Edessä jokunen koivu, taustalla sinertäviä vaaroja. Näyttämöllä vinottain kaatunut puu. Karjankellojen kalketta, paimentorven törähdyksiä. Kaleva tulee torveen puhaltaen, istuu puunrungolle.

KALEVA   Nyt tässä olen,
naudat mull tovereina, niitä vahdi, kyttää
ne ettei korpeen karkaa, eksy suohon.
Mi jalo toimi. *(puhaltaa torveen)*
Nälkä vatsassani
kasvaa vain ja juuriansa työntää
kuin myrkkukasvi joka jäseneen.

(puhaltaa torveen)

**Näin viime yönä unta: riemuportiks
kaartui rusko taivaan purppurainen.
Kultapilvet tieksi ajoi tuuli
ja taivaansalin siniholvistoista
jylinällä pasuunat hopeaiset
minua ja suloista Marjaanaa
tervehtivät kun me ylvähinä
ajomme sisään ruskon purppuroihin
orhilla valkeil, tuliharjaisilla**

(puhaltaa torveen)

**Kuinka olin ennen tätä onneton.
 Maailma raaka tää mun sieluani
 kuristavan tuntui, kahlehisssa
 kuin ollut oisin. Vaan kun nyt mun syöntä
 lemmenjumal käyttää istuimenaan,
 on kuin oisin juuri kylvyst noussut
 yltäin kaiken vanhan huuhtoneena,
 nähneenä ihmeen jälleensyntymäni.**

(Puhaltaa torveen. Köpsä, pieni hassu äijänkäppänä tulee eväslaukkua kantaen)

KÖPSÄ. Tässä evästä, tässä. Syömistä tytär laittoi.

Käski sanoa terveisiä näin paljon

(piirtää käsillään ilmaan suuren kaaren).

Niin paljon, että en meinannut jaksaa kantaa. Hähähähähä.

KALEVA Tytär? Yrjön tytärkö.

KÖPSÄ Yrjönpä hyvinkin, Yrjön. Ja myös Ainikin.

Sillä he ovat olleet rakkaita ja lisääntyneet, hähähä.

Se on komea henkilö se tytär, komia henkilö se on. Hähähäh.

KALEVA *(tutkien eväskontin sisältöä)*

Vai tytär laittoi. Mikäs sinun nimesi on?

KÖPSÄ Mitä! Etkö minua tunne. Maankuulua Köpsää.

KALEVA Köpsä. Miksi moinen nimi?

KÖPSÄ Minulla ei ollut nimeä. Olen orpo eikä minulla ollut alun perin nimeä tapasinkaan. Sitten minut ristittiin juhlallisesti Köpsäksi.

Onpa se nimien nimi. Hakea saa yhtä hyvää nimeä alta ilmankannen.

Niin uljas nimi uljaalla uroolla. Miekka miestä myöten.

Elikkä nimi kantajansa veroinen.

KALEVA Olet siis isätön ja emoton?

- KÖPSÄ   Kuin valkea lastu laineilla.
                      On vain poimittu jostain kuin metsästä puolain. Orpo, orpo.
- KALEVA   Terve. Kohtalotovereita olemme. Löytölapsi olen minäkin.
- KÖPSÄ   Hiphei veljeni löytölapsi.
- KALEVA   Taida olla iloinen mies vaikka olet löytölapsi.
- KÖPSÄ   Iloinen kuin sammakko. Minä kurnutan ja hypin ja loikin.
(hyppii ja kurnuttaa)
                      Mitä me isällä, vielä vähemmän emolla.
                      Kun mies on lapsen siittänyt ja vaimo pukannut alapäästään,
                      heidän tehtävä on täytetty, hiiteen joutavat kävelemään.
                      Minä olen iloinen kuin hyttynen, lennän ja surisen
(huitoo käsiään kuin siipiä ja pärryttää suutaan).
- KALEVA (hiljaa, mietteissään)
                      Niinpä niin.
- KÖPSÄ   Oletpas sinä totinen henkilö. Kaikki muut nauravat
                      minulle tikahtuakseen, mutta sinä olet totinen kuin kivi.
                      No, tämä poika se muuten nyt lähtee.
- KALEVA   Voit mennä. Hei kuule, viepäs sille Marjaanalle
                      minulta terveisiä ja käske tulla käymään täällä minun luona.
                      Olisi vähän asiata.
- KÖPSÄ   Paljonko pitää viedä terveisiä?
- KALEVA   Niin paljon kuin jaksat kantaa. Odotapa vieä hetki.
(Ottaa maasta tuohikäpryn ja kaivertaa siihen puukolla sydämenkuvan ja antaa Köpsälle)
                      Pistä tämä salaa hänen käteensä.

KÖPSÄ Mitä sinä siihen teit?

KALEVA Enpä sano. Älä siten avaa tätä tuohta ja katso sitä tai sinun käy kalpaten.

KÖPSÄ Käyköhän. Et sinä pärjää Köpsälle.

KALEVA Voi olla. No menhän nyt.

KÖPSÄ Menen menen. Juoksen kuin villivarsa.
(*menee hassunkurisesti hyppien ja koikkelehtien*)

KALEVA (*hänen peräänsä*)

Äläkä sitten kello kellekään, että toit tänne
Marjaanan laittamia eväitä.

KÖPSÄ Vaikenen kuin kala.

(*pieni välisoitto jonka aikana Kaleva istuu mietteliäänä*)

KALEVA Ei tullut hän, se turhaa oli kaikki.
Hän tokko sittenkään mua rakastaa.

(*painaa surullisena päänsä*)

Ei kauneus saavu enää ruman luokse,
ei piitannut hän minun kutsustani.
Kuulinko sittenkin ruohon kahahduksen...?

(*pyörähtää ympäri, Marjaana on hiljaa hiipinyt Kalevan taakse, Kaleva huomaa M:n*)

Siinähan sinä olet, mistä lensit
niin hiljaa, salaa? Tuskin aavistaa
korva ehti, kun jo silmä näkee
sen mitä kauan vartoi.

MARJAANA Perhon siivet lempi antoi, niillä luokses lensin.

KALEVA (*tarttuen Marjaanan käteen*)

Kun perhoon koskee, sulon siltä riistää,
 on kuolo karkeudessa ihmiskäden.
 Jos, Kauneus, väärin teen kun sua kosken,
 sana vain, niin sormen koskematta
 palvoo ihanuuttas halpa orja,

Nyt viimeistään mua, jalo neito.
 sinä kai halveksut, orja olenhan.

MARJAANA Et suinkaan. Sanoista ja katseestasi
 kuultaa aateluus. Sydämen valo
 jalo peittää kaikki orjanmerkit,
 henki sivistynyt kouran känsät..

KALEVA Mutta sittenkin... kun kuuluu sana: orja,
 miehen arvo katoa, jalous karisee.

MARJAANA On olemassa mahti, jonka eessä
 sekä kruunut että ikeet orjan,
 kullat, ryysyt yltä karisevat.

KALEVA Katseesi sen kertoo,
 kieli mistä kaino vaikenee.
 Tule, rakas.

MARJAANA Mi ilo ihana
 naisen käydä syliin sankarin.
 Oh tässä olen, uhrisi, voittajani.
 Pääni painan mä ja antaudun,
 aseet, armas jalkais juureen heitän.

(käyvät syleilyyn, katsoo syrjään säikähtäneesti)

Jo hellitä, rakas!

KALEVA Mitä sinä nyt?

MARJAANA Nyt erotkaamme, meitä vakoillaan.
Tuo kallio, sen näetkö,
suojaan sinne juoksi mies.

KALEVA (*ampuu jousella*)

Se osui, kaatui hän, mä haen tänne.

(*menee ja palaa hoippuvaa Pirkkaa tukien*)

MARJAANA Älä, ystävämme Pirkkahan se siinä..

PIRKKA (*osoittaa M:aa*)

On morsioin tuo.

KALEVA Morsiames hän?

MARJAANA Minä hämmästyn.
Oon kerran tavannut vain tuota miestä,
silloinkin me riitaan erosimme.
En pidä hänestä.

KALEVA (*hiljaa, painaen päänsä*)

No hyvä on.

(*Pirkka syöksyy Kalevaa kohti puukko kädessä*)

MARJAANA Kaleva, varo, kavalaa tuota miestä!

(*Pirkka ja Kaleva taistelevat hurjasti. Pirkka jää alle. Pidellen tämän puukkoa pitelevää kättä Kaleva työntää hänen omaan rintaansa.*)

KALEVA Sykkimästä laannu, sydän kurja.

PIRKKA Voitit, halpa orja. (kuolee melkein)

MARJAANA Miks kävi näin, voi mihin jouduttiin
nyt me kurjat?

KALEVA   Ei murhateko tää.
Mä itseäni puolustin, hän ensin.
aseen paljasti. Mut miettinyynä
mä jotain olen tämän tapahtuissa.
Nyt kysyn, rakas sulta, kotihisi
vie karja tää, meidän hyvästit
nyt heittää täytyy. Kuin tähdenlento taivaan
sen kesti onnemme.

MARJAANA   Mutta miksi
nyt eroisimme, kun juuri paljastui
toisillemme et on meidät luotu?
Ei ei ei!

KALEVA   Mutta veri vuotanut
ei kylmäks jätä, veri velvoittaa.

MARJAANA   Jos lähdet, armain, tuonelassa turva
ja koti mulla.

(painaa päänsä K:n rintaa vasten)

KALEVA   Toveriks mulle
siis jäisit vaikka, miehen tapoin?

MARJAANA   Ees kysy älä.

KALEVA   Ero sinusta
se mullekin ois ero elämästä.
Siis aina ikuisesti toisillemme
me kuulumme ja todistakoon taivas
tään liiton pyhän, johon paiste illan
on purppurallaan meidät vihkinyt.

MARJAANA   Ja jumalat, te kaikkeuden herrat,
                   lujaks luokaa lempemme ja yhteen
                   rakkauden sitein lukitkaatte
                   kuin kultakäädyin nuoret sydämemme.

KALEVA *(itseks.)*
                   Mutta mitä teemme jos tappo ilmenee,
                   on siksi eroon pakko käydä tiemme
                   minusta tulla kurja kiertolainen,
                   jota sysitään kuin kapista koiraa.

MARJAANA   Hei, paetkaamme!

KALEVA   Vanhempasi voitko sä hylätä?

MARJAANA   Sen pakko sanelee.

KALEVA   Jo nytkö?

MARJAANA   Ensi yönä.

KALEVA   Kotiis vielä sä menetkö?

MARJAANA   Viel lähdet sinäkin.
                   Yön pimeään tullen hiljaa häipykäämme.
                   On sydän katkera mut lempi
                   on minussa saavuttanut ylivoiman.

(menevät, Pirkka liikahtaa painaen rintaansa)

PIRKKA   He menivät, on minussa henki vielä,
                   verta vaikka vuodan. Kartanolle
                   mä yritän vaikk hengen uhallakin.
                   — Vai paetaan sitä... kuulin joka sanan.
                   Estämään aikeet minun täytyy päästä.

(menee hoippuen ja rintaansa painaen)

TOINEN NÄYTÖS

6. kohta

Pirtin nurkkaus yöllä. Halpa vuode, jossa Kaleva nukkuu. Ikkunasta siivilöityy himmeä valo. Ainikki hiipii sisään, katsoo nukkuja kasvoja.

AINIKKI   **Hän nukkuu jo.
Kun nyt tätä poikaa
sillä silmällä tässä tarkastelen,
niin aatos eksyy, muistoon kuva nousee,
sydämessään syntyy aavistus
niin hiljainen kuin ukonjyrinässä
leijailevan lehden lehdus.
Mut sittenkin, kuin väenväkistenkin
se tunto elää. Kuta kauemmmin
tuota miestä katson, uutta yllykettä
sen kasvu saa – kell lumivalkoinen
noin oli tukka, kenen otsalla
noin leimahteli ankarana miehuus,
ja äänensä kun kuulee, muistojen
oudosti luulen kielen saanehen,
Ilmarin takaisin tulleen Tuonelasta
ja sanat niin kuin ukkossalamat
iskisi hänen murhaajiaan kohti.**

(ottaa tikarin)

Ken kaipaisi, jos hänet surmais.
Ois varmuus paras, hänen kerallansa
haudan saisi kaikki epäilykset
ja muistot vanhat hautaan tukehtuiksi.
Vain tuosta painallus ja tarina
halpa päättyis orjan onnettoman

(havahtuu kuuntelemaan sivulle)

Joku tulee, tällä kertaa vielä luovun
kaikista aikeista tuon miehen suhteen.

(Menee. Kerttuli tulee toisaalta.)

**KERTTULI Hän siinä nukkuu, vanha sydämeni
hellien kuin lastaan katselee.
Tän pojan kerran surman syövereistä
oon pelastanut, siitäkö mun rintaan
tää tunne outo: sinua kun yösen
nään lähestyvän, pelastuksen velkaa
mä hälle tunnen silloin olevani.**

(hiljaisemmalla äänellä)

Tätä liekö maailmassa ennen nähty,
vai onko tämä kaikki lopun eellä?
Kun sisarensa huulet veli armas
tahrii sulhon lempisuudelmalla.
Näin joko löytää laulut tietäjän
kuin sadun linnut laulupuunsa oksan?
Sen on estettävä, suunnitelmat
on valmiina päässäin.

(herättää K:n) Herää, ystäväni!

KALEVA. Mitä nyt?

KERTTULI Unen kudelmät
sysää silmistäs ja ylös nouse,
käyden vapautehen lailla kotkan
jyrisevin siivenlyönnein kaartain.

KALEVA En ymmärrä, en ole vapaa!

KERTTULI Kuule, kun selitän: tuolla itäisessä
rannal Kolmisopen kaukaisen
salomailla asuu serkkuseni.
Käy tykönsä, mä hälle sinusta
oon kertonut ja sanoi pirttihinsä

ain sinullaisen miehen mahtuvan.
 Siis nyt, kun mannut peittää tumma yö
 matkaan käyös, orjan ikehet
 karistellen jalkojesi juureen

KALEVA Sua uskoisinko, nainen, mutta miksi
 minua autat, kun tuskin toisiamme
 nähneet oomme?

KERTTULI Nuori olet miesi,
 orjaksi kallis, elämä sulla eessä.
 Sydämeni vanha, raihnainen,
 orjan sydän mielellään ei nää
 kun ihmislasta kaupitaan kuin juhtaa.

KALEVA Siis sinuun luotanko?

KERTTULI Kuin emoon lapsi.

KALEVA Huraa mi riemastus, sinnehän
 me käymme sitten.

KERTTULI Miksi sanoit 'me'?

KALEVA Mä neito Marjaanata rakastan,
 hän mua, siks oomme sopineet,
 tänä yönä että pakenemme.
 Nyt on vielä suunta, minne mennä,
 ja koti, ruoka, eikä korven piilo
 oo suojamme ja turva meidän ainoo.

KERTTULI

(valehtelee ettei Kaleva sekaantuisi siskoonsa)

Mua ihmetyttää, Marjaananko sulho?

Tyttöhän kuuluu Pirkka-kauppiaalle.
He äsken, laskiessa auringon
sylityksin ruskon karkeloita
ihailivat.

KALEVA Vaimo, valehtelet!

(tarttuu Kerttuliin)

Nyt nainen kerro, muuten ravistan
ne sanat suustas. Miksi valehtelet?

(päästää Kalevan)

(Kerttuli tarttuu Kalevaa olkapäästä)

KERTTULI Vannotko että itsesi hillitset
jos kerron sulle syntys salaisuuden?

KALEVA Sen tiedätkö?

KERTTULI Kyllä.

KERTTULI Psst, hiljaa, joku tulee, se on Ainikki.
On tällä kertaa vielä jätettävä
sinut poloinen poika kysymysten alle.

(Ainikki tulee)

AINIKKI Ken täällä juttelee, yölläkäänkö
ei nuku Yrjölässä linnan orjat.

KERTTULI *(menessään)*

Minä tästä lähdenkin, hyvää yötä.

AINIKKI *(Kalevalle)*

Hän mitä puhui?

KALEVA Horisi joutavia.
(käy pitkäkseen, Ainikki lähtee)

KALEVA **Niin omituista, yöhyt hiljainen,
 laaksot kattaa kuuhun valo vaisu.
 – Ja nainen tuo, kuin tuttu monen vuoden,
 vaikka vasta pari päivää nähty.
 Mulla mikä lienee, mutta tällä yöllä
 nyt tuntuu kuin ois jotain mielessänsä.
 Kuin tuolta korven mustan kolosista
 tuijottaisit silmät väijyväiset
 ja kuuhut kalvas hiljaa odottaiasi**

7. kohtaus

Oheisen piirroksen mukaan kaksi huonetta. Pienemmän erottaa suuremmasta esim. ovenkarmit. Pienemmässä huoneessa karu vuode, jossa makaa Kerttuli. Suurempi huone on aluksi tyhjä, lukuunottamatta tarpeellisia esineitä. Edelleen yö. Akkunasta paistaa kuu kumpaankin huoneeseen.

(Kerttuli nousee istualleen)

KERTTULI Sen kuulikohan emäntä Ainikki,
 kun juttelin Kalevan kanssa aiemmin?
 Mä pahoin pelkään, että ovenraossa
 salaa väijyi, viekas pirulainen.
 Mut miksei kysynyt hän multa mitään,
 oudon katseen loi vain silmihini
 Mut jumaliin luottain suljen silmäni
 ja kallistun näin unen helmoihin.

(rupeaa maata. Ainikki tulee, ottaa vaatteistaan veitsen mennen Kerttulia kohti).

AINIKKI Haa siinä olet, orja juonikas.

On lyönyt tilin hetkes. Tuonelaan
 sun painaa nyt jo kavallustes taakka.
 Oo onnellinen unenmaassa tuonen.
 On helppo käydä, tyyni salapolku
 sinne lienee vartioima ikikuusten.

(kohottaa veitsen, Kerttuli pyörähtää äkkiä päin, kirkaisee)

KERTTULI Tiehesi, painajainen!
 Mun emäntäni...

(Ainikki iskee veitsen K:n rintaan)

AINIKKI Äi enää ääntäös

(pyyhki verta veitsestä)

Se syömmeen sattui, kuolon sinetti
 sun huules sulki, syyksi Kalevan
 tään panen. Joku tulee, pakenen.

*(juoksee toiseen huoneeseen,
 Kaleva tulee Marjaanan kanssa.)*

KALEVA Täällä mitä tapahtuu?

MARJAANA Me kuulimme
 kuin kirkaissut ois joku.

(Kaleva näkee Kerttulin)

KALEVA Kuka siinä nukkuu, mutta taivaan jumalat!
 kuin pielukseltaan veri virtailisi.

MARJAANA Voi mitä näenkään.

(kätkee silmänsä)

KALEVA Oi älä armas pelkää.
 Ei vainaa hän, näin liikahtavan äsken.

(kumartuvat kuolevan yli)

MARJAANA Oi rakas mummo, sä vielä elätkö?
Mä olen Marjaana, ken teki tämän?

KERTTULI (*heikolla äänellä*)
Oh älkää, älkää,
on jalkani jo Manan kynnyksellä.

KALEVA Ken uskalsi...?

KERTTULI (*koko ajan heikkenevällä äänellä*)
Ei aikaa kertoa.
On tärkeämpää teille kertomista.
Te ootte sisarukset, Ainikki
on äitis, Kaleva, ja isäsi
on surmannut hän. Koskeen aikoinaan
se nainen käski sinut hukuttaa.
Työn mulle antoi, sinut Keimolle
mä salaa kannoin. Valehtelin hälle.
Samat kasvopiirteet, sama katse
sisaruksiksi teidät todistaa.
Siis olkaa niin kuin sisko sekä veli,
eikä lailla morsion ja sulhon,
Ma kuolen nyt, jääkääte hyvästi.

MARJAANA (*nousten*)
Hän oudosti puhui.

KALEVA (*nousten*)
Sisko sekä veli...?

(*M kaatuu K:n käsivarsille pyörtyneenä*)

KALEVA Kirousko
nyt jälleen kantamaan nous hedelmää?

Mun sisareni, omaiseni, sisko...
ja minä, rakkaimpansa, veli hälle?
Mitä nyt mä teen?

ILMARIN ÄÄNI

Kosta, poikani.

(Kostottaret tulevat)

KOSTOTTARET

Niin, kosta, kosta. Ääni jonka kuult
on isäs ääni, kuului Tuonelasta.

KALEVA Keitä olette, mustat, iljettävät naiset?

KOSTOTTARET

Kostottaria. Lihaksi tullut Viha,
myrkyistä käärmehistä kokoon pantu.

KALEVA Teitä oonko kutsunut?

KOSTOTTARET

Kutsumatta tulemme sinne, missä verivelka
maksumiestä vaatii, raivo nousee.
Vain vihan leimahdus ja me tulemme
kosta, kuolemaa ja verta janoon.
Jos olet miesi, nyt otat miekkasi,
tapat isäsi murhaajan, sen naisen,
ken vauvana yritti sinut hukuttaa.

ILMARIN ÄÄNI

Kosta, poikani.

KOSTOTTARET

Sä kosta, kosta.

Niin isäsi käskee, vaimo kavala
 on isäsi tuhonnut ja sinutkin
 sisaresi kanssa, turmaan vienyt.
 Jää kosto, kosto jää, kun unet murtuu,
 niin sinulle laulamme: kosta, kosta kosta!

(tanssivat pois)

ILMARIN ÄÄNI

Kosta, poikani, sä kosta, kosta.

(Marjaana virkoo)

MARJAANA Hei, missä olen, missä?

KALEVA Tuomitut me kurjat raukat. Missä ompi äiti?

MARJAANA Voi rakas, rakas, huulesi vaahtoa
 ja tulen lieska katseessasi palaa.

(tarttuu K:n käteen)

Rauhoitu, oothan syömmeltäsi hyvä.

KALEVA Vain yhtä mietin: miss on Ainikki,
 synnyttäjäni, julma hirviö?

(Yrjö tulee)

YRJÖ Mi täällä meteli?

MARJAANA Oi isä, isä,
 On hulluksi tullut Kaleva, ja tappaa
 hän tahtoo äitini, oi tule apuun.

YRJÖ *(käyden Kal. käsiksi)*

Sä orja kirottu.

KALEVA Onko äitini
 tuossa huonehessa. Kalahduksen

oli sieltä äsken kuulevinain...?

*(syöksyy toiseen huoneeseen raahaten Marjaanaa ja Yrjöä mukanaan.
Ainikki on kuunnellut kauhuissaan ja yrittää paeta ikunasta, mutta luopuu siitä ja
kääntyy peloissaan päin Kalevaa ja tästä kiinni piteleviä Yrjöä ja Marjaanaa.)*

KALEVA   Nainen, peto, on tässä pentusi.
                      Vapiskoon pelosta sydämesi kurja,
                      kun lapsi, emon hylky, äidin löytää.
(riuhtaisee itsensä irti Yrjön otteesta ja lyö tämän maahan)

AINIKKI *(langeten polvilleen)*
                      Armahda, oi poikain, armahda.

KALEVA   Armonpyyntös korvihini kattoo
                      kuin eksynehen huuto hongikkohon.
*(Alkaa kuristaa Ainikkia.
Veren tahrima Pirkka hoipertelee takaa viimeisillä voimillaan, lyö puukon Kalevan selkää).*

PIRKKA   Tätä halusin enää, nyt joudan vasta kuolla.
(Kaatuu kuolleena lattialle)

KALEVA   Ken mua iski?
MARJAANA   Pirkka.

(Kaleva vaipuu maahan vetäen mukanaan Ainikin, joka kierähtää pois henkeään haukkoen)

KALEVA   Väsyttää,
                      Silmissä hämärtää. Miks kävi näin.

YRJÖ *(virkoaa)*
                      Hoi ylös koko talo, orjat myöskin.
                      Tänne tulkaa, hoi kaikki herätkää.
(orjia alkaa tulla, Yrjö osoittaa Kalevaa)
                      Tuo kurja tuosta kahlein kallioon

hänet lyökää, ei suinkaan kuollut ole.

Puukkoko pystyisi tuohon villipetoon.

(orjat raahaavat K:n pois)

AINIKKI *(nousee pidellen kurkkuaan)*

Mikä hurjimus, jo viime hetkeni
mä luulin tulleen?

YRJÖ

Unta, painajaista
lie tää kaikki, en saata ymmärtää.
Ken Pirkan tappoi, oivan kauppiaan?

AINIKKI

Se kerro Marjaana, jos suinkin tiedät,
tuo kauppias kumminkin minut pelasti.
Vai etkö pysty, oot kovin kalvakas.
Voi Marja kulta, anna anteeksi.

(Ainikki ja Marjaana syleilevät)

MARJAANA

Tietenkin annan, suonet povellesi
painaa pääni kuuman, onnettoman.

AINIKKI

Voi lapseni, pääsi nosta, ällös itke,
vaan kerro meille.

MARJAANA

Mitä kertoa
mun pitää nyt, yösen synkeimmän
kietoessa maan ja asujaimet
helmahansa tukehduuttavaan.

(Yrjö huomaa kuolleen Kerttulin, juokse tämän luokse toiseen huoneeseen)

YRJÖ

Taivaan vallat, Kerttulikin kuollut.
Ken lie syypää?

AINIKKI

Minä epäilen

Kaleva-orjaa hänen surmaajakseen.

8. kohta

Luolamainen synkkä holvi kalliiossa. Perällä aukko, josta tulvii valoa. Orjat hakkaavat Kalevan kahleita kiinni kallioon. Kovaa pauketta ja meteliä. Kaleva on vironnut ja istuu kivipaadella lähes alastomaksi riisuttuna pitkä valkea tukka pään ympärillä riippuen. Ylävartalo veren tahrима.

KALEVA   Oman rakkaan vihdoinkin kun löysin,
hän onkin sisko, ja minut vuoren sisään
kahlein kytketään kuin Prometheus,
Olympon jumalilta joka tulen
maan päälle ihmiskunnan hyväks ryösti.
Vaan miksi minut vuoreen vangitaan,
olihan rikos ainoo rakkauteni?

(Kuuluu jyrinää. Valottaret ilmestyvät hohtavassa viitassa, jonka liepeitä sinipiikat kannattelevat.)

VALOTTARET   Älä polopoika
solvaa jumalia, sä onneton.

KALEVA   Keitä te olette?

VALOTTARET   Me olemme Valottaria,
jumalanvalon airuita, lähettiläitä.
Käskystä maan ja taivaan valtiaan
tykösi tulimme yhtä asiaa pyytämään.

KALEVA   Kerro pyyntö Jumalan?

VALOTTARET   Sä kumarra, polvistu suutelemaan maata allas,

tunnusta herruus maan ja taivaan luojan,
hän sen jälkeen lupaan vasta anteeksannon.
Se käsky on.

KALEVA Sille käskylle on kuurot korvain,
ei eessä jumalankaan nää polvet notkistu.

VALOTTARET Mies, miksi kapinoit ja uhittelet?
Sillä katso, eessä iankaikkisuuden
ja jumalvaltojen oot tomuhiukka,
min tulen häivä hukkaa leikkiessään.

KALEVA **Mut voi jos saisin voimat pohjatuulen,
mi muruiks murskaa vuorten ikihongat,
ja sitten saisin tuliharjaisen
ma orhin alleni, min sieraimista
leimahtaisi liekket sinertävät,
niin salamasta kärjen miekkaani
mä taittais ja lailla myrskypilven
kannustaisin yli taivaankannen
orhini hurjan, ilmain siniholvin
miekkallani resuiksi, riepaleiksi
iskisin kuin halvan juuttikankaan.
Valtaistuimeltaan ylijumalan,
ahneen, kelvottoman köyhän-vieron
mä alas raastaisin ja puhkaisisin
kuin mätisäkin julman sydämensä.**

VALOTTARET Voi sua onnetonta, kuuletko tuota.

(surullista kaunista musiikkia ylhäältä)

Taivaalliset harpunsoittajatkin
ovat valituksiin nousseet, sävelet
niin hiljaiset ja alakuloiset
kuin syksyn haave, itku talvi-illan

murheisna ilmoille nyt heläjää.
 Ne sinun tuhoasi, Kaleva,
 ennustavat surullisin soinnuin,
 kun jumalat on vihanvimmassaan
 sinut vaatettaneet kuolinpaitaan.

KALEVA   Se yksi lysti.
 Minusta tehköt vaikka käsirasvaa,
 noin sano terveiseni jumalille.
 Ken maljan juo, pohjaan asti juokoon.

(tempoo kahleita, Valottaret lähtevät)

KALEVA   Voi kiron poikaa raudoissa kirotuissa,
 nää eikö murru.

Nyt viime ponnistus, on mulla voimaa,
 vai joko todella mun täytyy kuolla...

(karjuu tempoen kahleita)

Kallio hiukan liikahtavan tuntui,
 viel vapaa oon ja näytän jumalille,
 ken toiseks jäi. Missä voimas, orja?
 Taas jälleen kuin ois liikahtanut paasi!
 Mun toivo herää, kohta vapaa lienen...

(Marjaana tulee kantaen eväskoria)

MARJAANA   Oi veli armas.

KALEVA   Marjaana!

MARJAANA   Sun nälkä
 ja vilu lienee. Täss ruokaa, vaattehia.
 Sä hetki malta, vannonut on Köpsä
 sinut tänä yönä vapauttavansa.

- KALEVA Tule luoksein, kaunis rakkaimpani,
murheen enkelini,
- MARJAANA Ei, mä väsynyt olen, haluton elämään.
Vain kuolla tahtoisin,
**Kun katsoin äsken tyyntä lammenpintaa,
näin valkolumpeet, kuulin kuinka harput
soi alla vedenvirin välkehtivän.
Ja aattelin: tuoss ois onni maata.
Veenkalvon alla untuvainen sammal,
silkkiä peitto lämmin, hopeainen.**
- KALEVA Olemme tuhon omat.
Mut mua kuuntele; kun synnyin, viha äidin
mulle tuli päiväks, yöksi aurinko.
Maa jota kuljin, kuumaksi tuli, poltti
ja taivas, valon lähde tuhoksi koitui.
- Vaan sitten rakkain, kun näin ihanuutes,
taivas aukeni ja jyrinällä
pilvet synkät päivää pakenivat,
mi kaikkeuden valtaistuimelta
nous loimuun valtavaan, ja valon vuohon
maa pakahtuen peittyi, kivikin
- Mutta toivoton lie tilani, siks kuule,
oot ainoo toivoni, sä kosta, kosta
minun puolesta ja itsesikin
ja tähden isämmekin, jota emme
koskaan nähneet, mutta jonka äiti
säälimättä syöksi kuolon kuiluun.
- Ma kuiskaan, tapa murhanainen,
äiti joka lastensa onnen surmaa.

- MARJAANA Ei, en pysty, hän minua rakastaa.
Emon rakastavan surmaisinko.
Ei ikimaailmassa.
- KALEVA Mitä pelkää,
äidin surmaa vaiko jumalia?
Pois pelko, pois. Joskus sydänyöllä
kun pimeys on syvin, hiljaisuus
ei riku, hiisku, tikari ota, hiivi
luo äidin nukkuvan kuin varas yöllä
ja kahvaa myöten vihan vimmassa
tunge sydämeensä teräs tuima.
- MARJAANA Pois puheet synkät pois, en kuulla kestä.
Ei lohduta ne mua, lohdutusta
tuo sanat hellät, ei koskaan vihapuheet.
Oi veli rakas.
- KALEVA Loittonee
mun kohdallain jo ranta elämän,
vihreä, purppurahan kietoutunut.
Ja kohti merta outoa ja aavaa
vie mua pursi mustapurjeinen,
pursi Tuonen lautturin. Jää jo, jää,
et tulla mukaan voi, oi erotkaamme.
Sä elon maille, minä Tuonen saareen.

(Köpsä ryntää hädissään paaden takaa)

- KÖPSÄ Näittekö sen, neiti, tää luola sortuu,
järähti jo äsken kivipaasi
tuon tempoessa jumalten uhmaajan.
Nyt tuli kiire, muuten murskaannumme.

MARJAANA Voi ikijumalat!

(kivenjätkäleitö alkaa tippua alas)

Kun kuolen, sammun, poika kirottu
ja huulet iskee Tuoni ikisalpaan,
niin kauan mua vielä muistanette,
ja vihaatte: se uskalsi, se pilkkas,
ei pelännyt, nauroi vain päin naamaa.

(koko vuori sortuu kiviröykkiöksi haudaten Kn alleen).

On loppu tullut, mutta kaikukoon
tää nauru, nalja yli aikain pauhun.

(Marjaana heittäytyy K:n peittävien lohcareiden päälle)

MARJAANA Minut miksi jätit, rakkain yksin tänne,

Kaipausta

**on elämäni vain ja unelmia,
ja hiljaa, unelmana täältä häivyn
kuin kaipaus ja lemmehaave, hiljaa,
kuin pilven varjot lammen hopeoista
kuin kielon kukinnosta kastehelmi,
suvi-illan pilvystä punapuunto.
Niin oudoks tunnen mieleni, ja syömme
levotonna sykkää, kuumeessa lienen.
Aavistus niin outo, kummallinen
kuin tunto kuolevan mi kerran vielä
luo katseen kantavan päin korkeutta
kuin kutsu: miks viivyt, sielu rakkain.
tulisit jo, yhdessä nousisimme
taivaan valoihin täältä kärsimästä.
Tule jo, kaunis henki, on täysi malja
ja kuolema vihkiämme viimeinen.**

(Ainikki, Yrjö ja orjat tulevat Köpsän johdattamina)

- AINIKKI Tyttäreni, nouse.
- YRJÖ Ihme, ihme,
kun kalliotkin sortuu miehen päälle.
- AINIKKI Mutta miksi, Marjaana, kuin palttina
niin olet kalvas, katse kuuma, outo.
Oletko sairas?
- MARJAANA *(lähestyen Ainikkia)*
Olen. Kivet nuo,
Kalevan jotka juuri murskasivat,
jotain minustakin iäksi veivät.
- AINIKKI Sä houritko?
- MARJAANA Kai teistä hourinkin.
Mutta viime tähti aamutaivaan valjun
ei kysy, hourinko. Se ymmärtää.
- YRJÖ *(orjille)* Viekää pois. Pankaa vuoteeseen
ja lääkitkää.
- MARJAANA Ei auta mikään lääke
tautiin jossa sydän särjetään.
Nään silmäin eessä kasvot veriset,
ja käsi runneltu se kehottaen
mun kasvojani koskettaa. Oi äiti,
mua voitko lohduttaa, sun sylisi
on sairasvuode, lohdun sanas rohto.
- AINIKKI **Oi lapsi rakas, vuoden menneitten
valoni ainoo olit ja ilon lähde.**

**Kun valtaa minut katumus ja murhe,
 mua lohduttaa sun lapsenkatseesi
 niin rakastava, kaunis, luottavainen
 kuin peuranvasan katse emoon joka
 teräsnuolta nuolee kyljesssä
 kuolintuskissaan ja viimeisillään.**

(sulkee M:n syliinsä huomaamatta että tämä ottaa salaa tikarin vaatteen poimuista)

**Oi miksi kyynel vierii poskelleni,
 onko mulla vielä sydän tallella.
 Sä miksi vaikenet ja katseen painat
 noin alas niin kuin jotain hävetellen.
 Ja käsivartesi niin lujin ottein
 minusta pitelee, ees sano jotain!**

MARJAANA On puhe turha lastensa murhaajalle,
 kiel terävämpi tuomion lukekoon.

(paina tikarin Ainikin rintaan. A. vaipuu lattialle tyrmistynyt ilme kasvoillaan)

AINIKKI Mutta miksi, lapseni, voi miksi, miksi?

MARJAANA Sitä jos et tiedä, vielä paremmin
 ansaitset raudan kylmän sydämeesi.

(Ainikki kuolee)

YRJÖ *(kumartuen A:n puoleen ja ravistelee tätä)*

Ainikki, vaimo rakas, kuuletko.

Hän vaikenee, kuollut on kuin kivi.

Sä mitä aiot? Tikari häneltä

pois riistäkää.

MARJAANA Miksi rakkaus on tänne eksynyt,
 miks kaikki kaunis luotu orjain maille,
 niin karuille ja hedelmättömille,
 kuin kalliolle siemen villiruuusun.

YRJÖ (*orjille jotka syöksyvät Marjaanaa kohti*)

Vielä ehditte.

MARJAANA (*painaen tikarin sydämeensä*)

Te hyvästi jääkää.

URMAS

Hän kuolee, herpoo.

Mut katsokaa, mikä hymy huulillansa,

kuin päässyt ois Kalevansa luokse.

maahan rakkauden ja kauneuden...

YRJÖ

Voi lapsiraukkaa, minun tytärtäni!

(Sämpsi tulee mustissaan)

SÄMPSI

Nyt katsokaa kaikki, oliko ennustukseen

hourupäisen horinoita.

LOPPU